

Türk Televizyon Dizilerinde Oryantalist Yansımalar: Muhteşem Yüzyıl Örneği

Doç. Dr. İsmail HİRA
Sakarya Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
Öğretim Üyesi
hira@sakarya.edu.tr

Emine YILDIRIM
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
emine_yildirimm@hotmail.com

Özet

Oryantalist çalışmalar geçmişten günümüze kadar metin, resim, film, medya aktarımı ve sosyal medya araçlar ile Doğuyu yeniden kurgulamakta ve üretmektedir. Dünyaya bakışımızı şekillendirebilen, izleyicilerin algılarını değiştirebilen, düşünce ve karar mekanizmalarını etkileyebilen medya kültür ürünleri “biz” ve “ötekiler” algısını oluşturan oryantalizmin kurduğu Doğu kurgusu sorununu ortaya çıkarmıştır. Doğulu toplumların da kendileri hakkındaki bilgilere Batılı bakış açısı ile yaklaşmaları self oryantalizmi meydana getirmektedir ve kendi toplumuna yabancılaşan Doğulunun ortaya koyduğu ürünler oryantalist batı bilgisi içerisinde şekillenmektedir. Bu araştırma ile self oryantalizm bağlamında tarihi olayların ve tarihi kişilerin yeniden üretilmesi değerlendirilecek ve Türk televizyon dizilerinde oryantalist söylemin nasıl yansıtıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda oryantalist tarih yorumu, konusunu ve kurgusunu tarihten almış olan “Muhteşem Yüzyıl” dizisi örneği ile Osmanlı tarihi gösterilirken mekân, tasarım, giyim kuşam, harem hayatı, davranış biçimleri gibi belli temalar üzerinden oryantalist kurgular değerlendirilecektir. Araştırma nitel tekniklerle gerçekleştirilecektir. Literatür çalışması ile araştırmanın kuramsal ve kavramsal bir arka planı oluşturulacak, araştırma tekniği olarak doküman incelemesi uygulanacak ve elde edilen bilgiler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Oryantalizm, Self Oryantalizm, Türk Televizyon Dizleri, Muhteşem Yüzyıl*

Reflections of Orientalism on Turkish Television Series: The Magnificent Century Case

Abstract

Orientalist works have rebuilt and recreated the East by transferring texts, paintings, movies, media and by virtue of social media tools from the past until today. Cultural media products which can shape our vision of the world, change the perception of the audience and affect the thought and decision thereof have led to the creation of the issue of East fiction founded by Orientalism which has brought about the perception of "us" and "others". Approach of Eastern societies to information as to themselves with the Western view leads to self-orientalism, and products created through Eastern individuals who are alienated to their society are shaped in the orientalist western information. This research hereby will evaluate the recreation of historical events and historical figures within the context of self-orientalism and try to determine how orientalist discourse is reflected in the Turkish television series. In this context, history of Ottoman history will be revealed by virtue of the "Magnificent Century" serial case which has taken the orientalist interpretation of history as well as the subject and fiction thereof from history while orientalist fictions will be evaluated through specific themes such as space, design, clothing, harem life and ways of behavior. The research will be carried out by virtue of qualitative techniques. A theoretical and conceptual background of the research will be created thanks to literature studies while document review will be applied as the research technique and the information obtained will be discussed.

Keywords: Orientalism, Self-Orientalism, Turkish Television Series, The Magnificent Century

Giriş

İçinde yaşadığımız dünya coğrafi farklılıklara vurgu yapmak için doğu-batı-kuzey-güney olarak farklı yönler ayrıştırır. Bu coğrafi farklılıkların yanı sıra bir de toplumsal farklılığa, siyasi ve ekonomik çıkarlara vurgu yapmak için bir Doğu-Batı ayrımı bulunmaktadır. Buradaki Doğu-Batı ayrımının tamamen bir kurgu olduğu batıda yer almasına rağmen doğu bölgesindeymiş gibi yansıtılan ülkelere bakılarak açık bir şekilde görülebilir. Bu ayrım yapılmasının esas nedeni iki farklı bölge oluşturulup içlerini istedikleri şekilde doldurmak ve bu bağlamda coğrafi farklılıkların ötesinde gelişmiş medeni ülkeler ve geri kalmış ülkeler

ayrımını konu edinmektedir. Gelişmişlik ve medeniyet batıyı, geri kalmış ve gizemli ve egzotik ülkeler ise doğuyu işaret eden hayali sınırlardır. Batının bu hayali sınırlara ihtiyacı olmuştur çünkü Batı kendisini ancak bir öteki karşısında tanımlayabilmiş ve kurgulayabilmiştir. Batı kendisine ait olmayan her şeyi dışlayıp olumsuz bir bakış açısı geliştirerek Batılı figürün imajını çizmeye çalışmış ve kendi gelenek ve düşünce yapısının karşıtını üreterek oluşturmuştur.

Batı, Doğu toplumları üzerindeki siyasal iktidarı yanında kültürel hegemonyasını da kurabilmek için bir yöntem olarak “oryantalizm” çalışmalarını desteklemiştir. Oryantalizm çalışmaları ile önce merak edilen ve gizemli bulunan doğunun kültürü, dili ve tarihi incelenmiş ve incelemeler sonunda hayali bir doğu imajı yaratılarak oryantalist çalışmalar ile geçmişten günümüze kadar metin, resim, film, medya aktarımı ve sosyal medya araçları vasıtasıyla resmedilmiştir. Resmedilen Doğulu imajı gerçekte olandan tamamen farklı bir şekilde işlenerek egzotik, mistik, rasyonel olmayan hatta aşağılık, şehvet düşkünü olarak betimlenmiştir. Bu bağlamda Batı kendisini her alanda üstün gördüğü Doğuya boyun eğdirmesi gerektiğini düşünmüş ve “Doğu’nun incelenmesi, oryantalizmin zaman geçtikçe ‘ötekileri egemen Batı’ya boyun eğdirme’ programına dönüşmesine neden olmuştur” (Baharoğlu, 2006: 23). Batı “öteki” olarak tanımladığı Doğudan farklı ve üstün olduğunu vurgulamış ve kendisinden aşağıda gördüğü Doğu üzerinde terbiye edici bir rol üstelenerek yapmış olduğu sömürgeciliğe karşı psikolojik bir savunma mekanizması geliştirmiştir.

Oryantalizmin etki alanının genişletmesine en büyük katkıyı self oryantalizm yapmıştır. Doğulu bazı aydın, akademisyen ve sanatçılar kendi sosyo-kültürel kodlarını Avrupa merkezci bir perspektifle yorumlayarak self oryantalizmi inşa etmişlerdir. Self oryantalizmin temelinde “modernleşme” savunucuları yer almaktadır. Bu bağlamda bu düşünceyi savunan kesimler her toplumun modernleşme sürecinin Batı modernleşmesi tecrübesi üzerinden sürdürülmesi gerektiği tezini savunmuş ve bu yönde ürettikleri politikaları uygulamamaya koymuşlardır. “III. Dünya ülkeleri olarak ifade edilen sonradan modernleş(tir)me eksenine giren toplumlarda modern devrimlerle kurumsallaşan self oryantalist metodolojinin devamını sağlayan televizyon, sinema ve moda gibi popüler araçların varlığı, somut bir gerçeklik olarak görünmektedir” (Çiftçi, 2013: 52). Günümüzde oryantalizmin izlerini en fazla gördüğümüz yer olan kitle iletişim araçlarından televizyon ve sinemanın etkisi büyüktür. Bu bağlamda televizyon dizilerinde oryantalizmin etkisini belirlemeye çalışmak bu araştırmanın amacıdır. Bu çalışma ile hayatımıza giderek daha fazla giren televizyon dizilerinden özellikle tarihimizi konu almış olan Muhteşem Yüzyıl dizisini çalışmakla oryantalist söylemin mekân, tasarım, giyim kuşam, harem hayatı, davranış biçimleri gibi belli temalar ile nasıl kurgulandığı incelenmiştir.

1. Oryantalizm’in Doğu Tahayyülü ve Doğu-Batı Ayrımı

“Oryantalizm, ilk olarak on dördüncü yüzyılın başlarında Viyana Kilise Konseyi tarafından oryantal dillerin ve kültürlerin anlaşılmasını teşvik etmek için bir dizi üniversitede kürsü kurulmasıyla birlikte ortaya çıkan bir bilim dalıdır” (Turner, 2002: 67). Daha sonra pek çok dernek, vakıf ve kuruluşlar aynı amaç doğrultusunda kurulmuş ve oryantalizm çalışmaları ve oryantalizme yönelik ilgi on sekizinci yüzyılda yoğunlaşmıştır.

Batı kendi dışında olan her şeyi ötekileştirme gayreti içerisine girmiştir. “Biz” kavramı karşıtı olan “öteki” kavramını doğurmaktadır. “Diğeri, ötekine göre daha masum bir kavramdır çünkü ‘öteki’ dışlayıcıdır, ‘diğeri’ dışlama gerektirmez. ‘Diğeri’ sadece var olan farklılığı diler getirir, ‘öteki’ ise farklılık yaratır. ‘Diğerinin daha içsel olduğunu söyleyebiliriz, ‘öteki’ ise dışsaldır; özellikle kimlik inşasında böyledir” (Metin, 2013: 39). Basit gibi görünün bu iki kavramın altında yatan anlam kimlik boyutunda önemli bir yere sahiptir. “Diğeri” kelimesinde üstünlük ve masumluluğu temsil etmekle iyi olana vurgu yapılırken “öteki”ne bir aşağılama ve Doğululuk imgesi eklenmiştir. “Öteki öznenin kıyaslandığı ama ondan farklı olandır. Ötekinin yabancı, bizden farklı, farklı olduğu için tuhaf, giderek bir tehlike gibi ve olumsuz anlaşılması

ise sorunsaldır” (Uluç, 2009: 40). Keyman (1996: 76-78) “öteki”ni genel olarak farklı yaklaşımlarını şu şekilde değerlendirilmektedir.

1) Ampirik bir nesne olarak öteki: Buradaki amaç, ötekini onun hakkında sözde nesnel ve gerçeklere dayalı olan bilgiler sağlayarak açıklamaktır.

2) Kültürel bir nesne olarak öteki: Modern (Batılı) olanla geleneksel (Doğulu) olan arasındaki karşıtlığı vurgular. Öteki ne olduğundan çok ne olmadığı ile tanımlanır. Geleneksel olan modern olanın sahip olduğu her şeyin karşısında olumsuz bir imaj içerisinde ifade edilir.

3) Söylemsel bir yapı olarak öteki: Doğu ve Batı arasındaki epistemolojik ve ontolojik ayrımın temelinde, Doğulu ötekinin tarihsel bir varlık olmasının reddedilmesini içerir. Doğu ancak Avrupa karşındaki “öteki” imgelem olarak tasvir edilebilir.

4) Farklılık olarak öteki: Kimlik/fark ilişkisine yerleştirilmiş öteki, ben ve ötekinin ilişkisel özelliğini vurgulayarak, sömürgeci ile sömürgeci arasındaki karşılıklı bağımlılığın eleştirel bir şekilde incelenmesine olanak tanıyarak odağı kimlik/farklılık eksenine taşır.

“Oryantalist metin, söylem ve düşünceler incelendiğinde iki önemli faktör ön plana çıkmaktadır Hıristiyanlık (dinsel motif) ve emperyalizm (siyasal motiftir.) Bir diğer özellik ise Doğu’ya yönelik çoğu zaman etik ve estetik zevkten uzak yapılan eleştirilerde karşı karşıya kaldığımız ‘hegemonik’ söylemdir” (Baharoğlu, 2006: 15). “Oryantalizm, kurduğu Doğu hakkında, söylenen sözlerin, yapılan çalışmaların, seyahatnamelerin, anıların kısacası ‘Doğu’ olarak adlandırılan bir hayat dünyasının anlatıldığı ve resmedildiği büyük bir bilgi yapısının adıdır” (Arlı, 2009: 16). Ancak Doğu’nun farklılıkları gerçeklerden uzak bir Doğu tahayyülü olmuştur. Ticari yollar dâhil pek çok zenginlik kaynağına sahip olması sebebiyle Batı Doğunun bilgisine sahip olmayı istemiştir. “Oryantalizm, Doğu’yu oluşturan ve daha sonra Batı’ya sunan dâhil etme ve birleştirme bilimidir. Buradan yola çıkarak oryantalizmi, siyasi pratikteki karşılığı Doğu’nun geçmişte sömürge oluşu ve Batı tarafından ele geçirilişi olan bilimsel bir hareket olarak tanımlayabiliriz” (Said E, 2000: 43).

Endüstri Devriminin ardından Batı önemli ham maddelerini ele geçirmek amacıyla dünyaya yayılcı bir yol izleyerek egemen olmaya başlamış ve hegemonya ilişkisi kurmuştur. Bu bağlamda oryantalizm sömürgeciliğin bir vasıtası olarak da kabul edilebilmektedir. Marx tarihsel ilerlemeciliğin itici bir gücü olarak sömürgeciliği meşrulaştırmıştır. Böylece Asyalı toplulukların dönüştürebileceğini savunmuştur” (Uluç, 2009: 179).

Kapitalizm ileridir, özel mülkiyete dayalıdır, sınıflar belirgindir ve toplum değişkendir. Kapitalist Avrupalı toplumlara oranla Asyalı toplumlar durağan ve değişmeyen, hiçbir toplumsal ve ekonomik gelişme geleceği ve umudu olmayan topluluklar olarak tanımlanmaktadır. Marx’a göre, Doğu’da özel mülkiyet yoksa sınıflar olmayacaktır, tarihin motoru olan sınıf savaşımı görülmeyecektir. Tarih ilerlemeyecek, dolayısıyla Doğu toplumlarının ilahi durgunluğu onların tarihsiz, hatta tarih dışı kalmaları ile sonuçlanacaktır.

Doğulu ve Batılı kişilerin bireysel özelliklerinde aklın üstünlüğünü Doğunun karşısına Batılı bir kişinin tamamen rasyonel ve ayakları yere sağlam basan etkin bir kişilik olarak sunulurken Doğulu bir kişinin oryantalist tanımında ise her alanda olduğu gibi düzeltilmesi mümkün olmayan olumsuz özelliklerin hepsi Doğulu insana atfedilmiştir. Bununla “Avrupalı aklın üstünlüğü savını ve sömürgeciliği meşrulaştırmak amacıyla, göstermelik ya da sahte bilimsel bir altyapı da oluşturulmak istenir” (Kula, 2011: 157). Hâkim kişilik Batılı insanı işaret ederken Doğulu insan ancak Batı egemenliğine girmesi gereken ezik bir figürdür. Batı Doğu’nun topraklarını denetim altına alması gereken bir efendi konumundadır. Edward Said; Garb’ın eril, Şark’ın ise dişil bir görünümü üzerine durarak “özellikle seyyahlarla romancıların yazılarında açıkça görülür: Kadınlar, eril bir hayal gücünden çıkma yaratıklardır çoğu zaman. Sınırsız şehvetin ifadesidirler, enikonu aptaldırlar, hepsinden önemlisi isteklidirler” (Said, 2010: 220). Said bu ifadeleri ile kadına yüklenen anlamların tamamen Doğu algısıyla eşdeğer görüldüğünü

ifade etmektedir. “Batılı insanın imgesinde, Doğu kavramının değişmez öğeleri; şehvet düşkünlüğü, zorbalık eğilimi, sapkın türden anlayışlar, savsaklama alışkanlığı, geriliği ve (inadına) durağanlığı olmuştur” (Baharoğlu, 2006: 77). “Medyatik haber dilindeki ‘Doğulu’ çoğunlukla şiddet, terör, nefret, egzotizm ve ataerkil kabalık gibi Batı toplumlarının idealleştirilmiş duygu ve birey tiplerinin olumsuz ucu biçimde kurgulanır/sunulur/yargılanır” (Arlı, 2009: 36). “Avrupalı güçlere köle olmalarının kuvvetlice işlenmesi ve bu yönde ikna edilmelerine izin verilecek istihbarat bilgilerini toplamak olan üniversite hocalarından, iş adamlarından, askerlerden, sömürge memurlarından, misyonerlerden, yayıncılardan ve maceraperestlerin bir karışımından oluşan” (Enver, 2007: 44) bir organize ile kurulan emperyalizmin kökleri sağlamaştırılmıştır. Batının tek istediği Doğu’nun zenginliği olmuştur ve Batı aslında Doğu insanını insan olarak bile görmemiş onları hayvanlarla eş hatta hayvanlardan bile aşağılık seviyede görmüştür.

2. Self Oryantalizm: İçselleştirilen Öteki

Self Oryantalizm; Doğulu aydınların kendilerini Batı’nın öne sürdüğü argümanlarını kabul ederek kendisini onların ışığında okumak ve yorumlamayı yani kendi kendini doğulu olarak kabul etmeyi içeren bir terimdir. “Entelektüel uyanış içinde filizlenen ‘self oryantalizm’ algısının oluşmasında, kendi toplumunu Batılı hermenötik pencereden okumaya çalışan, ya da kendi toplumunun değerleriyle Avrupa merkezli değerleri mukayese eden Osmanlı İmparatorluğunun yeni seçkinleri/yeni aydınları diğer bir deyişle ‘taşıyıcı elitler’ başat aktör konumunda” olmuşlardır (Çiftçi, 2013: 92). Burada dikkati çeken husus, bu sürece batılı devletler de katkıda bulunmuş hatta desteklemiş olmalarıdır.

Self oryantalizm ile öteki içinde tekrar ötekiler yaratarak bir ayrıştırmaya kadar gidilmiştir. Burada kimin kime karşı daha ‘Doğulu’ olduğu vurgulanmaya çalışılmış ve oryantalist söylemler bu bağlamda genişletilmiştir. Her zaman medeniyet Batıya özel kabul edilmiş ve bu doğrultuda Türkiye dâhil olmak üzere pek çok ülke Batılılaşma sürecine girmiştir. Bu sürece entelektüeller ve medya büyük katkıda bulunmuştur. Batı karşısında geri kalınmışlığın kabul edilmesi ve Batı kılavuzluğunda bu geriliğin telafi edilmesi gereken ülkeler olarak kendilerini görmüşlerdir. Bu durum örtük ve açık oryantalizmin etkisi ile gelişen ileri bir adımdır. Egemen kültürün el değiştirmesine sebep olan self oryantalizm toplumun dinamiklerinden gelen çözüm önerileri yerine dayatmacı bir tavır takınılmıştır. Burada göz ardı edilen toplumun kendi geleneği, kültürü dâhil pek çok yönüdür bir bakıma Doğulular Batı’nın oryantalizm ile yapmaya çalıştığı her türlü şeye yardım etmeye istekli olmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa’daki teknolojik ve bilimsel gelişmelerin hızına yetişemeyerek Avrupa’nın çok gerisinde kaldığında bu geriliği kapatabilmek için pek çok ıslahat ve yenileşme hareketleri başlatmalarına rağmen, yenileşme hareketlerine karşı çıkan devlet adamları ve yeniçeri isyanları ile halka inmeyen yukarıdan aşağıya dayatmacı bir şekilde uygulanmaya çalışılmasından dolayı muvaffak olamamıştır. Hatta bu durum devlet adamları ile aydınların ve halkın arasının açılmasına sebep olmuştur. Aslında yenileşme hareketleri Osmanlı Devletinin geri kalmışlığının bir göstergesiydi. Osmanlı İmparatorluğunda self oryantalizm; “Savaş ve ticaret alanlarında, elçiler ve eğitim alanlarında Avrupa merkezci felsefe ile temas haline geçen Osmanlı aydınları ve toplumlarının en nihayetinde coğrafi temas bölgeleri ile beraber ‘Avrupa merkezci’ değer-norm-kurum zincirini benimsemeye başladıkları tam olarak ifade edilebilir” (Çiftçi, 2013: 188).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da yenileşme hareketleri büyük yer tutmuş “Batı’ya dönük” yeni bir Türk devleti imajı çizilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün “çağdaşlaşma” ile Türk milletinin en kısa zamanda medeniyetin nimetlerinden faydalanması gerektiğini belirtmiştir. Atatürk’ün bahsettiği medeniyet Batı kültürünü ifade etmektedir. Batı’nın üstünlüğüne vurgu anlamı taşıması sebebiyle burada içselleştirilen oryantalizmin etkisi görülmektedir. Atatürk’ün ileri görüşlü bir devlet adamı olması onun çağdaşlaşma ile halkın

yanlış yollara sapmaması için bunun bir “Batı’yı taklit” olmadığını, onlarda iyi gördüklerimizi kendi medeniyetimiz ile uygunluğu ile benimseme şeklinde bir açıklık getirmiştir. Ancak dönemin pek çok aydın ve devlet adamlarında bir Batı hayranlığı baş göstermiş ve bunu benimsemeyi reddeden bir kesim halk arasında ileri-gerici ayrımı yapacak kadar ileri bir duruma gitmişlerdir. Bu vakaların hepsinin altında örtük bir oryantalizm etkisi olduğu aşikârdır. Kendini Doğulu olarak görmek ve Batı’yı örnek alınması gereken medeni uygarlık olarak betimlemek kendi geçmişini, tarihini, kültürünü ve değerlerini hor görmek self oryantalist bir tutumdur.

3. Oryantalizmin Bir Aracı Olarak Televizyon

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza pek çok kitle iletişim araçları girmiştir. Bunların arasında televizyon ses ve görüntüyü ulaştırabilen tek yönlü iletişim sunan elektronik bir araçtır. Televizyon vasıtası ile hayatımıza pek çok yayın programları da yavaş yavaş dâhil olmuştur. Bu program içerisinde televizyon dizileri uzun ömürlü olması ve heyecanı hep üst düzeyde tutması sebebiyle en fazla izlenen programların başında gelmektedir. Televizyon dizi sürecine girmeden önce ilk başlarda tek bölümlük dramalara yer verilmiştir. Ancak bu tarz yapımların sürekli izleyici sağlayamama durumu söz konusu olmuştur. ”Daha önceleri popüler olan tek bölümlük dramalar giderek ekrandan kaybolmuş, yerine neredeyse yıllar süren diziler gelmiştir. Bunun temel nedenini ticari tercihler ile açıklamak mümkündür. Tek bölümlük diziler, kanal açısından, sürekli ve devamlı izleyici yaratamaması nedeniyle ticari olarak tercih edilmemektedir” (Çaplı, 2002: 123). Televizyon dizileri genellikle haftada bir kez olmak üzere devamlı bir periyodla birbirine bağlı olayların farklı açılardan işlenerek belirli bir oyuncu kadrosu ile izleyicilere sunulması şeklinde gerçekleşir. Televizyon dizilerinde; aksiyon, macera, komedi, suç, aile, fantastik, korku, tarihi vb. dizilere yer verilmektedir. Ancak Türk televizyon dizileri ile Amerikan ya da başka bir ülkenin televizyon dizileri aynı içeriğe sahip olsa da kendilerine özgü bir farklılığa sahiptirler.

Batılılaşma ile kültürel yaşantıda radikal dönüşümler yaşanmıştır. Batılı bir yaşam tarzı edinme geleneklerin hor görülmesi, küçük düşürülmesi, alay konusu olması bu süreci hızlandırmıştır. Dünyanın “Marshall McLuhan’ın tasvir ettiği evrensel bir köye dönüşmekte, hâkim tarz ise hep Batılı olmaktadır. Taklit, yalnızca moda ile sınırlı olarak kalmamakta, mimariye, endüstri teknolojisine, eğitime, sağlık hizmetlerine de ölçü ve sınır tanımamacasına sirayet etmektedir” (Harrison, 1990: 39). Modern yaşam ancak Batılı gibi hayatı sürdürmekle edinileceği düşüncesini geliştirmeye en çok yardım eden bu süreci geliştiren özellikle Hollywood yapımı filmler olmuşlardır. Televizyon dünyası bu filmlerden etkilenecek içerikleri oluşturulmuş ve izleyicilere yaşamaları gereken hayatı bu yolla göstermişlerdir.

“Basın, yayın, sinema, televizyon araçlarına, propagandalarına hâkim olan güç meşru demokratik halk hükümetinden daha etkili” (Şenel, 1995: 216) olabilmektedir. Tarihi yapmak kadar yazmanın da önemli olduğunu hatta çoğu zaman tarihi yazmanın tarihi yapmaktan daha önemli olduğunu vurgulayan Metin’e göre; “herkes tarihi değiştirebilir, çarpıtabilir, silebilir. Fakat değiştirilen, çarpıtılan, silinen tarihin yaygın bir şekilde kabul görmesini sağlamak, Foucault’un bilgi-iktidar söylemi ile Gramsci’nin hegemonya kavramında vurgulanan, hafızalar üzerinde iktidar olabilmek ile mümkündür” (Metin, 2013: 18). Bu bağlamda televizyon hafızalar üzerinde iktidarı sağlayabilen bir araç konumundadır. Dolayısıyla günümüzde tarih televizyon anlatımı ile yeniden oluşturulmakta Avrupa merkezci bakış açısı ile gerçekleştirilen yorumlamalar ile hazırlanan film ve diziler ile hafızalarımızdaki tarihi bilinç alt üst edilmektedir. Goody bu durumu “tarih hırsızlığı” olarak açıklamaktadır. Buna göre; “Tarih hırsızlığı, tarihin Batı tarafından ele geçirilişi anlamına geliyor. Bu da geçmişin Avrupa, çoğu zaman da Batı Avrupa ölçeğinde olan bitenlere göre kavramsallaştırılıp sunulmasını, ardından da dünyanın geri kalanına dayatılmasını ifade ediyor” (Goody, 2012: 1).

4. Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Konusu

“Muhteşem Yüzyıl” olarak adlandırılan Kanuni Sultan Süleyman dönemini konu alan dizi Hürrem Sultanın hayatı etrafında kurgulanmıştır. Muhteşem Yüzyıl dizisinde; “olay akışları ve tarihsel figürler resmi tarih bilgisi olarak diziye dâhil edilirken, olayların gelişim ve oluş biçimleri, tarihi figürler arasındaki ilişki örgüsü, harem yaşamının ve kişisel ihtirasların ön plana çıkarılması ise gayri resmi tarih bilgisi olarak dizinin kurmacasına katkı sağlamaktadırlar” (Bilis, 2013: 30). Dizide Hürrem Sultan ilk olarak Kanuni Sultan Süleyman ile yaşadığı aşkta ikinci olarak evlatlarının padişah olması için giriştiği iktidar mücadelesinde karşısına çıkan Valide Sultan, Pargalı İbrahim, Mahidevran Sultan gibi karakterler ile çatışması ve yaşadığı zorlukları ekranlara yansıtılmıştır.

Muhteşem Yüzyıl dizisinin birinci bölümü tahtın tek varisi Şehzade Süleyman’a Yavuz Sultan Selim’in ölüm haberinin verilmesi ile başlar. Gerçekte tam olarak isminin bilinmediği Hürrem Sultan karakterinin ismi “Alexandra” olarak adlandırılmıştır. Alexandra’nın köyü Tatarlar tarafından saldırıya uğrar ve Alexandra babasının, annesinin ve kardeşinin öldürüldüğünü görür. Pargalı İbrahim’in devşirmeye getirilmesinde zor kullanarak ailesinden koparılması gibi aynı şekilde Alexandra da köyünden zorla koparılarak esir alınması dramatik bir şekilde işlenmiştir. En sonunda Osmanlı Devletine köle olarak satılan Alexandra Osmanlı Devletine gelir gelmez “Geldik mi Osmanlı cehennemine!” der. Ayrıca “intikam, güç, Yüce İsa, kıskançlık” kelimelerini dilinden haç kolyesini de elinden düşürmeyen Alexandra sarayda nasıl yükseleceğini öğrenir öğrenmez padişahın dikkatini önce padişahın kucağında bayılarak sonrada harem raksını yaparak çekmeye çalışır. Bu uğraşlar sonunda “Köle olacak o sultan bana, bir gece değil bin bir gece” sözleri ile halvet yoluna giren Alexandra’nın karşısına Mahidevran Sultan engeli çıkar. İlk bölüm bize dizinin gidişatının tam olarak nasıl devam edeceğini göstermektedir.

5. Muhteşem Yüzyıl Dizisinde Oryantalizmin Etkisi

“Muhteşem Yüzyıl” dizisiyle Kanuni Sultan Süleyman ve eşi Hürrem Sultan arasında geçen aşk hikâyesi etrafında saray hayatını ve Hürrem Sultan dâhil pek çok kişinin entrikalarını konu alması zihinlerimizde var olan Osmanlı Devletine karşı bakış açımıza uygun olmaması sebebiyle rahatsızlık duyulmuş ve devlet adamları dâhil pek çok kişi tarafından tepkiler almıştır. Bu kadar çok tepki almasının en büyük sebebi ele alınan dönemin oryantalist bir bakış açısı ile işlenmesi, kendi tarihi hadiselerimizi self oryantalist bir yaklaşım ile sergilenmesidir. Dizi yapımcıları ve senaristi sürekli “biz belgesel çekmiyoruz, dizi çekiyoruz” sözlerine Akman “tarihi çarpıtmak ayrı şeydir, onu dramatik olarak kurgulamak ayrı. Yoksa ki ben açıkçası dizide şu şu noktalar gerçek değil, şu tarih yanlış, şu bina orada olmamalı, “Avrupa” lafi anakronik gibi değerlendirmeleri doğru bulmuyorum, asıl yanlışlık dizinin temasında ve perspektifindedir” (Akman, 2013) sözleri ile cevap vermektedir. Eğer tarihi bir dizi kurgulanacaksa burada tarihi gerçeklerin çarpıtılmaması gerektiği ve yapılan hataları kamufle etmek içinde kurgu dizi söyleminin arkasına sığınmak doğru bir tavır değildir. Tam 66 filmde rol almış, 9 film yönetmiş aktör ve yönetmen olan Robert Redford Muhteşem Yüzyıl dizisinin kurgu bir dizi olmasına yönelik ifadeleri önemlidir (Kavuşan, 2012).

Bu iş, nasıl bir durum olduğuna göre değişir. Bu dizi bir kurgu mu, yoksa gerçek insanları mı gösteriyor? Mademki gerçek hikâyelerden bir şeyler çıkarıyorlar o zaman durum karışık. Sanatçılar sanat üretmeli ama bir kurgu yapıyorsanız ve gerçek insanları kurgunuza katıyorsanız, o zaman gerçekleri göstermeli ya da bunu isimleri kullanmadan yapmalısınız. Bunun kolay yolu var. İsim değiştirirsiniz, özellikler aynı kalır. İnsanlar bakıp, 'Bu adam kim, biliyorum diyecektir' zaten. Ama gerçek insanları konu alıyorsanız, o zaman gerçekleri deforme etme ihtimali ortaya çıkıyor.

Beyazıt Akman'ın Muhteşem Yüzyıl dizisi hakkında yaptığı röportajda “dizisindeki kılıç egemen kareler barbarlığın, kadınlara ve kölelere hayvan muamelesi yapılması despot Doğulu erkeğin ve nihayetinde Hıristiyan köyünün basılması da Türkî ırkların yine barbar oldukları oryantalizm şablonunun etkili kareleridir. Dizi, bu türden karelerin toplamından oluşuyor” (Akman, 2013) sözleriyle bahsetmiştir.

Batı için Osmanlı Sarayı ve Padişah yaşantıları gizemlerle, sırlarla dolu bir yer olmuştur özellikle hakkında pek bilgi bulamadıkları “harem” hakkında çeşitli fanteziler kurmuşlardır. Kurulan bu fantezilerini sanatın pek çok alanında işlemişlerdir. Harem ve hamam sahneleri bu yerlerin asla girilemez olmasından dolayı her zaman dikkat çekmeyi başarmıştır. Özellikle “seyahatnamelerde erkek seyyah gelir, İstanbul’u gezer sonra da başlar sayfalar dolusu sözde haremi anlatmaya. Çıplak kadınlardan bahseder, kafasına göre her akşam farklı bir cariyeye seçen Osmanlı sultanlarından bahseder. Bir masal olan Bin bir Gece Masallarını alır İstanbul’un haremine yerleştirir” (Akman, 2013). Oysaki Akman’ın da belirttiği gibi ne Hıristiyan bir seyyahım ne de Müslüman bir Türk’ün haremde bir metre yanına bile yaklaşması mümkün değildir. Harem hakkında yazılan her şey tamamen Batılıların içi boş fantezilerinin bir ürünüdür. Muhteşem Yüzyıl dizisi ile Batılı fantezilerin bile hayal edemedikleri boyutta bir harem hayatı ortaya koymuştur. Muhteşem Yüzyıl dizisinde “harem” alanı işlenen en önemli konulardan olmuştur. Dizide çatışma alanı olarak tasvir edilen harem de Hürrem Sultan ile Mahidevran Sultan arasında eş ve padişah annesi olma hırsına dayalı iktidara sahip olma isteğinin sebep olduğu entrikalara yer verilmiştir. Gerçek harem ile dizide kurgulanan harem arasında çok büyük fark vardır. “Harem, ilim, eğitim ve ahlak yuvasıdır. Oraya girme şansı bulan cariyeler, kalfa ve usta adı verilen hocaların nezaretinde, kabiliyetlerine göre adab-ı muaşeret, okuma, yazma ve Kur’an ve dini ilimler tahsili, edebiyat, musiki, nakış gibi konularda eğitilmişlerdir” (Alpgüvenç, 2011: 12). Ayrıca burada eğitilen cariyeler vakti geldiğinde başarılı bürokratlar ile evlendirilmişlerdir. “Harem özgür, bir eğlence alanı değildir, her şeyden önce bir evdir. Hiç değilse her ailenin evi kadar saygı gösterilmesi gerekir” (Ortaylı, 2008: 148).

Gotthold Ephraim Lessing’in Şehzade Cihangir’i “Giangir oder der verschmahte Thron” adındaki trajedi denemesinde “Hürrem sultan, ihtiraslı, hırslı, doyumsuzdur. Her şey onun için tutkularına ulaşma aracıdır. Kutsallıklar, değerliliklerden yoksundur. Açıklık, dürüstlük, içtenlik gibi kişisel özelliklerden yoksundur. Kışkırtıcılık, yönlendiricilik, karşıtlaşımcaçılık bakımından olağanüstü beceriklidir” (Kula, 2011: 248). Lessing’in aynı eserde Kanuni Sultan Süleyman tiplemesi ise şöyledir “Süleyman güçsüz, karasız, etkilenen, cinselliğinin, tutkularının etkisi altında ve konuyu yeterince düşünmeyen bir padişah ve egemendir. Adaleti savunurken bile, adaletsizliğe itilen egemendir. Saftır, olayları nedensellik ilişkisi içerisinde değerlendiremez; kanar. Yönetilmeye yatkındır” (Kula, 2011: 249). Muhteşem yüzyıl dizisinde Hürrem Sultanın ve düzenlediği kanun ve adaleti sayesinde “Kanuni” unvanını isminin önüne eklemeyi başaran ve Osmanlı Devletinin en önemli şahsiyetlerinden olan Kanuni Sultan Süleyman karakterlerinin yapıları incelediğimizde burada tarif edilenlerden farksız değildir. Oryantalist söylemin kurguladığı acımasız ve zalim Doğu despotizmi bu figürlerle yansıtılmıştır.

6. Muhteşem Yüzyıl Dizisi Üzerine Eleştiriler

Muhteşem Yüzyıl dizisi daha yayınlanmaya başlamadan gösterilen fragmanlarla tüm eleştirileri üzerine çekmiştir. En çok eleştirilen dizi olmasının nedenlerinin başında Kanuni Sultan Süleyman ile özdeşleşen “Muhteşem Yüzyıl” adı ile izleyicilerin beklentisini karşılayamamış olmasıdır. “Muhteşem Yüzyıl” kelimesi Osmanlı tahtında kalan Kanuni Sultan Süleyman’ı ifade etmesine rağmen Hürrem Sultanın ana karakter olması, padişahın zevk ve eğlence düşkünü olarak gösterilmesi, harem vurgusu ve cinsellik çağrışımlarının yoğun olması sebebiyle rahatsızlık duyulmuş ve dizi tarihe “ihanet” olarak eleştiriler almıştır.

Veziriazam İbrahim Paşa'nın Sultan Süleyman'ın emri ile boğularak öldürülmesi hadisesinde “batılı ve yerli pek çok tarihçi, Hürrem Sultan'ın parmağı olduğunu iddia etmekte, insafsız biçimde onu suçlamakta; hatta adeta ‘günah keçisi’ görülerek, yaşadığı dönemdeki bütün olumsuz işlerde onun izleri aranmaktadır” (Alpgüvenç, 2011: 41). İbrahim Paşa'nın öldürülmesi meselesinde “ahali, ulema ve fukaha kendisini pek sevmediğinden, devlet ve askerinin içinde aleyhtarlığı artması sebebiyle harcanmıştır. İbrahim Paşa'nın katlini sadece Hürrem'e mal etmek doğru değildir” (Akyol & Ortaylı, 2012: 29). Aynı şekilde şehzade Mustafa'nın katlini de Hürrem Sultanın parmağı olduğu iddia edilmektedir. Oysaki böyle olduğuna dair hiçbir delil yoktur. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman gibi bir cihan padişahının da birkaç dedikodu ile veziriazamının ve kendi öz evladının katlini hükmetmeyeceği de aşikârdır. Bu tarz düşünce şekilleri ile Kanuni Sultan Süleyman'ı Hürrem'in güzelliği ve çekiciliği tesirinde gösterilerek Osmanlı Devletini küçük düşürme amacı güdülmektedir. Diyelim ki tüm söylentiler doğru o zaman şu sorulara cevap verilmesi gerekmez mi “Mihrimah Sultan, Hürrem'in olduğu kadar Kanuni'nin de öz kızı değil midir? Babasından farklı, ona karşı bir hareketin içinde bulunması, ağabeyi Mustafa'nın ölümüyle sonuçlanabilecek bir hareketin içinde yer alması ve bunun sultan babası tarafından öğrenileceğinden endişe duymaması mümkün müdür” (Alpgüvenç, 2011: 95)? “Rüstem Paşa'nın kaynanası Hürrem'in sözüne güvenerek, Kanuni'ye ihaneti göze alması, bir harekete cesaret etmesi mümkün müdür? Sahte mektuplar tanzim ederek Kanuni'yi aldatmaya çalışmaya kim, nasıl cüret edebilirdi? Rüstem Paşa için Kanuni'nin yanında yer almak, Hürrem'in yanında yer almaktan daha tehlikesiz bir yol değil miydi” (Alpgüvenç, 2011: 95)? Batılı ve bizdeki bazı tarihçiler Kanuni Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'ın tesirinde olduğuna inanmış ve her yapılan işte Hürrem'in hain planları olduğunu herhangi bir belgeye dayandırmadan ısrarla eserlerinde kötü bir karakter olarak işlemişlerdir. Oryantalist çalışmaların pek çoğu Kanuni Döneminde meydana gelen oğul ve kardeş katli hadiselerini ve Hürrem'in kendi evlatlarının tahta çıkmasını arzu etmesini yanlış bir tutum içerisinde işlemişlerdir.

“Kanuni, muhteşem unvanına uyacak şekilde devleti her alanda ihtişam içinde yaşatır. Onun zamanı bilimde, sanatta, siyasette, ekonomide, imar faaliyetlerinde bir altın çağdır. Fatih'in temellerini attığı ‘büyük devlet tasavvuru’ onun zamanında gerçek olur. Süleymaniye medreselerini kurarak bilim ve eğitim alanını geliştirir” (Kurnaz, 2011: 27). Dizide bu yönler gündeme getirilmezken, padişahı saray hayatı içerisinde Hürrem tutsağı, zevk düşkününü bir kişi olarak göstermek Muhteşem Yüzyıl dizisinin en büyük hatası olmuştur.

“Dizideki yemek sofralarında kullanılan materyallerin o döneme ait olmadığı, bazı giysilerin özellikle de kadınların giydiği dekolte giysilerin Osmanlı'da kullanılmadığı, salgın hastalık sebebiyle padişahların dudaktan öpüşmemesine karşın dizide öpüşme sahnelerinin varlığı, dizide temsil edilen kimi karakterlerin tarihte var olmaması (örn. Firuze) gibi çeşitli eleştiriler getirilmiştir” (Bilis, 2013: 29). Dizi senaristlerinin günümüz televizyon yayıncılığının beklediği sahneleri tarihi dizi içerisine eklemeleri tartışmaların ve eleştirilerin odağı olmasına sebep olmuştur. “Dizinin müteakip bölümlerinde Hürrem Sultan'ın namaz kılarken gösterilmesi, Kanununin öpüşme sahnelerinde yer almaması ve devlet işleriyle daha fazla ilgilenir biçimde temsil edilmesi, Firuzenin apar topar saraydan çıkarılması vb. gibi gelişmeler bu eleştiriler ile ilişkilendirilmektedir” (Bilis, 2013: 29).

Kaya ve Günal'ın “Tarih öğretmenlerinin muhteşem yüzyıl dizisi özelinde tarih konulu film ve dizilerin öğretimde kullanımına yönelik görüşleri” isimli 7 tarih öğretmeni ile yaptıkları araştırmalarında Muhteşem Yüzyıl dizisi ile ilgili olarak öğretmenlerin olumlu görüşlerinde “dizinin, insanların tarihe olan ilgi ve merakını arttırması, bazı tarihi olay ve kavramların öğretilmesi, konuların görselleştirilip, somutlaştırılarak anlaşılır kılınması gibi katkıları olduğunu belirtmişlerdir.” Olumsuz görüşlerinde ise “öğretmenler bu yapımın hareme odaklı bir dizi olduğunu, olayların ve kostümlerin gerçekliği yansıtmadığını, reytingin ön plana çıkarıldığını, milli hassasiyetleri rencide ettiğini belirtmişlerdir” (Kaya & Günal, 2015: 42).

Muhteşem Yüzyıl dizisi izleyicileri cumhuriyetçiler ve muhafazakârlar olmak üzere iki ayrı kutba bölmüştür. Cumhuriyetçiler, muhafazakârları tarihi tabulaştırmakla suçlamakta ve “tarihi tabulaştırılmamalı, sultanlar da insandı, onları peygamberleştirmemeliyiz” şeklinde dizi savunuculuğunu üstlenmektedirler. Akman (2013) bu sözlere yanıt olarak;

Sultanı yatakta resmetmek, ya da çok affedersiniz tuvalete sokmak tabuyu kırmak değil, sultanı insanlaştırmak hiç değil, çok ucuz bir şekilde bel altına vurmaktır. İnsan olmanın yolu da ne haremde geçer ne hamamdan. Hâlbuki dizide hikâyeleştirilen şey yatak hayatı; bu insanlaştırmak değil, olsa olsa hayvanlaştırmak olur. ifadelerini kullanmaktadır.

Muhteşem Yüzyıl dizisi daha fragman gösterildiği andan itibaren RTÜK’e binlerce şikayet telefonu gelmiştir. Türklerin Muhteşem Yüzyıl dizisine yönelik eleştirilerin altında yatan asıl sebebin kendini Batı karşısında yenilmiş hissinin verdiği tarihe tutunma çabasının bir sonucu olarak tarihi şahsiyetlerin kutsandığı ve tabu olarak görüldüğü üzerinde durulmaktadır. Bu dizide, oryantalistik bir perspektiften hareketle, harem ve entrikalar ile yönetilen bir Osmanlı Devleti sunularak itibarsızlaştırma veya tarihi çarpıtma çabası görüldüğü söylenebilir.

SONUÇ

Doğu’nun kültürü, tarihi, dini, dili, bilimi ve zenginliği Batılıların her zaman dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda Doğu olarak adlandırılan toplumların yaşam tarzlarının, kişiliklerinin anlatıldığı bilgilerin toplamının incelenmesi için oryantalizm çalışmaları akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Akademik çalışmalar, Arapçadan tercüme, Doğu’ya yapılan seyahatler ile edinilen bilgiler ile tanımladıkları Doğu’yu resimlerde, yazılarda ve son dönem de ise film ve televizyon dizilerinde yansıtmaya başlamışlardır. Özellikle Hollywood yapımı pek çok oryantalist öğeler taşıyan film ve dizilerde Doğulu toplumların despotik bir yönetime sahip olduğu ve Doğulu toplumlar mistik, zenginlik, şehvet ve hazinelerle kaplı yerler olarak gösterilmiştir. Ayrıca bu film ve dizilerde Doğulu kişinin kişisel özellikleri arasında barbar, cahil, soyguncu, bozguncu, saldırgan, ezici, haydut, yağmacı gibi olumsuz özellikler taşırken Batılı kişilere tam tersi bir profil çizilmiştir. Bu bağlamda Doğulu toplumların yönetilmeye muhtaç görüntüsü bu yerlerin işgali ve sömürülmesini meşrulaştırmıştır. Günümüzde film ve dizilerdeki oryantalist yansımalara ait yöntemin değişmesine rağmen işlenen konulardaki oryantalist söylem değişmeden kalmıştır.

Gelişen teknoloji ile birlikte hayatımıza dahil olan televizyon dizileri belli olaylar etrafında kurgulanarak birbirine bağlı olayların farklı açılardan işlenmesi şeklinde gelişim göstermiştir. Televizyon dizilerini etkili yapan özellik geniş kitlelere seslenebilir olması ve sunduğu hazır bilgiler ile verilen mesajın içselleştirilmesini sağlamasındandır. Bu bağlamda oryantalist bakış açısıyla kurgulanan film ve diziler ile birlikte oryantalist bakış açısı geniş kitlelere ulaşabilmiş aynı zamanda Doğulu toplumlar tarafından oryantalist bakış açısının içselleştirilmesine ve kendilerini Batılı bakış açısı ile açıklayıp, değerlendirmelerine yol açmıştır. Şark’ı tanımlama ve açıklama noktasında egzotik ve hayali bir konum olarak seyyahların gezi yazılarına ilaveten aynı bakış açısı ile resmeden ressamlar, yazarlar, siyasetçiler tarafından tasvir edilen Doğu ile Muhteşem Yüzyıl dizisi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda self oryantalizmin yansımalarına sahip olan Muhteşem Yüzyıl dizisinde çeşitli fanteziler üretilen ve hep bir merak konusu olmuş olan saray hayatına harem, hamam, gibi mekânların anlatısal olarak fazla yer almasının yanı sıra entrika, güç, nefret, intikam, vahşi, despot, barbar gibi Doğululara atfedilen özelliklere oryantalist söylemlerle örtüştürülerek genişçe yer verilmiştir. Muhteşem Yüzyıl dizisinde yer verilen karakterlerin kötü, şiddet yanlısı, cinsel obje, fantastik gibi özelliklere sahip olması sebebiyle oryantalist imgeler ile aralarında yakın bir ilişki tespit edilmiştir. Doğulu toplumların klişe tiplerinin yansıtıldığı oryantalist çalışmalar ile Muhteşem Yüzyıl dizisinde yer verilen karakterlerin Doğulu tiplerleriyle benzer olduğu sonucuna varılmıştır. Doğu’nun temsil edilme şeklinin self oryantalist bir bakış açısıyla kurgulanıldığı sonucuna varılmıştır.

Batı'nın Doğu'yu belirtmek için kullandığı "öteki" argümanı akademik çalışmaların yanı sıra pek çok alanda karşımıza çıkmaktadır. Türk televizyon dizilerinde kurgulanan "öteki" imgesinin temsil edilmesi ve kendi kendini ötekileştirmesi biçimiyle oryantalist söylemin sürdürüldüğü bir alan olmuştur. Bu bağlamda dizi ile ilgili olarak iki sonuca ulaşabiliriz:

- 1) Tarihi bir dizi olan Muhteşem Yüzyıl dizisinde Batılı seyyahların kurguladıkları "harem" fantezileri ile dizide yansıtılan harem hayatı arasında yakın bir benzerlik vardır. Osmanlı tarihi bu benzerlik vasıtası ile ötekileştirilmeye çalışılmıştır.
- 2) Muhteşem Yüzyıl dizisinde Osmanlı tarihi "barbar ve despot Doğulu" imajı içerisindeki sahneleri ile ekranlara yansıtılarak oryantalizmin söylemi pekiştirilmiş ve self oryantalizmi sergilemiştir.

KAYNAKÇA

- Akman, B. (2013, 01 13). Osmanlı'yı şehvet cenneti gösterme pervasızlığı! . (D. Kabaktepe, Röportaj Yapan) tr-tr.facebook.com/notes/ben-osmanli-torunuyum/osmanliyi-sehvet-cenneti-gosterme-pervasizligi-akademisyen-beyazit-akman-ile-yap/189238234435873.
- Akyol, T., & Ortaylı, İ. (2012). Tarihin Gölgesinde. (A. Koçal, Dü.) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Alpgüvenç, C. (2011). İki Hanım Sultan Hürrem ve Mihrimah. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Amin, S. (1993). Avrupamerkezcilik Bir İdeolojinin Eleştirisi. (M. Sert, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Arlı, A. (2009). Oryantalizm, Oksidentalizm ve Şerif Mardin. İstanbul: Küre Yayınları.
- Baharoğlu, Ö. (2006). Oryantalizm, İslam ve Türkler. İstanbul: Toker Yayınları.
- Bilis, A. E. (2013). Popüler Televizyon Dizilerinde Muhteşem Yüzyıl Dizisi Örneğinde Tarihin Yapısökümü. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 19-38.
- Çaplı, B. (2002). Medya ve Etik. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çiftçi, Y. (2013). Self Oryantalizm ve Türkiyede' Kürtler. Ankara: Orient Yayınları.
- Enver, A. (2007). Krizdeki Oryantalizm. A. Yıldız içinde, Oryantalizm Tartışma Metinleri (s. 44). Ankara: Doğu Batı Yayıncılık.
- Goody, J. (2012). Tarih Hırsızlığı. (G. Çağalı, Güven, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Harrison, P. (1990). 3. Dünya'nın Batılılaştırılması. (C. Cerit, Çev.) İstanbul: Pınar Yayınları.
- Kavuşan, K. (2012, 11 30). <http://www.aksam.com.tr/>. 04 27, 2016 tarihinde <http://www.aksam.com.tr/guncel/hukumetler-boyle-seylere-karismamali-ama...--151795h/haber-151795> adresinden alındı
- Kaya, R., & Günel, H. (2015). Tarih Öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl Dizisi Özelinde Tarih Konulu Film ve Dizilerin Öğretimde Kullanımına Yönelik Görüşleri. Türk Tarih Eğitimi Dergisi, 1-48.
- Keyman, E. (1996). Farklılığa Direnmek: Uluslararası İlişkiler Kuramında "Öteki" Sorunu. F. Keyman, M. Mutman, & M. Yeğenoğlu (Dü) içinde, Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark (s. 76-77-78). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kula, O. B. (2011). Batı Edebiyatında Oryantalizm-II. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurnaz, C. (2011). Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Metin, A. (2013). Oksidentalizm İki Doğu İki Batı. İstanbul: Açılım Kitap.
- Ortaylı, İ. (2008). Osmanlı Sarayında Hayat. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Said, E. (2000). Oryantalizm Eleştirileri. (İ. Özkan, S. Şahin, & Ş. Özden, Çev.) İstanbul: İlk Bahar Yayınevi.
- Said, E. S. (2010). Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları. (B. Ülner, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Şenel, Ş. A. (1995). Medeniyetler Çatışması Üzerine Muzaffer Özdağ İle Mülakat. M. Yılmaz içinde, Medeniyetler Çatışması (s. 211-222). Ankara: Vadi Yayınları.

- Turner, B. (2002). Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm. (İ. Kapaklıkaya, Çev.) İstanbul: Anka Yayınları.
- Uluç, G. (2009). Medya ve Oryantalizm Yabancı, Farklı ve Garip...Öteki. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.